

KER IS, AR ROUE GRALON

HAG ILIZ MIRAKULUS ANN ITRON VARIA RUMENGOL

« Na be bed Gwerc'hez Remengol
« Birviken ne deia da gol... »

En Escopli Kerne el lec'h et ma breman mór Douarnenez, e oa guechall eur gear vras meurbet hanvet Is. Eur voguer leden hag huel, gant sclujou houarn, he diffenne deus ar mór. Er gear-ze ne velet, o toudes ann dud pinvidic, nemet disurs, goall exempl ha fallagries. Gralon, pehini a chome neuse er gaer a Is, a oa Roue Breis-Izel. Bet eoa breseller en he yaouankis, ha rust enn andreed he zujidi ; mes enn he gosni, sclerijennet dre ar feis cristen, e teuas da vesa dous evel eun oan. Hirvoudi ar re alies war d'isursou Is, ha war ar vue dirollet a rène he werc'h, ar Brinces-Ahes, gant an noblans yaouane a gear a deus ar vro hanvet hirio Kear-Ahès, pehini a oa dezhi a leve.

Enn amser-ze, ive, e oa e Breis-Izel, daou abostol santel, daou vignon da Zoue. Sant Caourintin, kenta Escop a Guimper, ha Sant-Guenole (1), kenta abad a Landevennec ; alies o devoa preseguet ar feis e gear a Is, ha gourdrouset ar Roue Gralon, abalamour d'an droug oberou, d'an torfejou ha d'an injustisou a ree bemdes, e pales e werc'h yaouane ; mes goab a ree anheso, hag ar Roue, simpleet dree anno ad n'en devoa mui a c'halloud avoalc'h, evit arreti disursou ker bras.

Doze scuisas er fiin o velel Is caledet en e fec'hejou, hag a roas da anaout da Ael Breis-Izel he vignon Guenole, penos eb dale pell, ar gear gaer-ze a vije beuset gont ar mór. Kerbent, Guenole a pignas var he varc'h hag a redas da gear Is, o sonjal c'hoas munga coler Doue. Mes tremenet e oa an amser a drues. Pa enn en gavas en Abat santel var dro arter-nos, sclujou Is a oa digor, ag ar mór a grose spontus, o tirual var an dud, an tier ag ar palestio. Guenole ne allas savetei nemet Gralon ebken ; guelet a rer c'hoas roudou treid ar marc'h er garec var pehini, abaoue, abaded Landevennec, arog comer o c'harg, a deu da ober ho feden a da anaout ar Roue Gralon evit fondatour, eur c'houent.

Abès mers'h fall ar Roue, kiriec, a revin Is oë troet e Marie Morgan, anter maoues hag an-er pesk. Par bar ar loar, he c'hlever c'hoas alies o bana, var mor Douarnenez, a eus reveniou, ar gar veset. He daoulagat a zo evel diou stereden, he bleo evel ann aour, e gousoug ha he diou vronn ken gwen ag ann erc'h, ag e voues meliodus a laca da gouscal dre e c'halmou, evelse, martolodet ar vro, ractal ma he c'hlevont, a lavar etres-ho, gant spouront : Tec'homp, Abès a zo savet deus e files, ar gwel amser ne ma ket pell, a ma taleomp e vesimp tolet cousket var ar rec'hier.

Evel Sodom, Gomor, a Babylon, Kear Is ne m'a mui ; ag irio ar mor a ruill dreist he feun.

Da zao eol, Galon a vesa pignet gant Guenole var lein Menes-Hom a daolas ac'hano eur zell truesus var e lerc'h ; mes e lec'h ma edo ar gear Is, ne velas mui nemet mór Douarnenez, ag e cousesas d'an daoulin evit trugarecat Doue ag ar Verc'hes da vesa savetei e vues.

Pa zavar divar he zaoulin, e velas dindan ana-eol, o-luguerni, *Ry-men-Goulou ne Men-ra-ar-Goulou*, var pehini vijet sacrificet tud e beo, a bep mis, eur buguel bihan, c'hoas eus ar vronn. Neuse, beuset enn e zaelou, ag a zaoulagad savet e tresec en Enn, e lavaras d'he vignon santel.

« War ar Men-ru-Zont, consacret da eun Doue barbar, me a rei sevel eun ilis caer d'ar Verc'hes, ag el lec'h ma scuiller goad a ann dud da Dentalés, e scuillo mani ar gwir Doue e gralon var Breis-Izel. »

Gralon a zalc'has mad d'her c'her, a beleien ar baiannet o vesa d'enn en revoltet pa veljont dispen templ an Doue faos teutates, ar Roue cristen o zrebas e kever Argol e penn ar Vretonnet convertisset.

Goude besa great e beden, var Menes-Hom, ar Roue Gralon a heuilas Guenole da abatti Landevennec savet gant-an, eun nerbeut blavesiou kenioch. Diarag kement-se en devoa c'hoas roet e bales, e Quemper, da Sant Caourintin, pehini e devoa torret enaon dezhan a de gompagnunes gand eun tim deus e besk bian. E plas ar palès-se e ma breman ilis caer catredal Quemper.

Gralon a dremenas e Landevennec a rest eus e vues eun eur binijen galet, ag-alies e care mont gant e vignon ker da Rumengol da bedi evit ne bobl, an *Itron-Varia-Rumed-Oll*, besa eun devoa an eur d'he guelet brudet hras e pevar c'horn Breis-Izel ag o vervel etre divrec'h sant Guenole, e Landevennec, e recommande e epe da Zoue onn eur lavaret gant fisians.

*Itron-Varia Remengol,
Mirit ouzin na zin da goll,*

Pensec cant vloas a zo abaoue ma e maro Gralon, ag ar Vretonnet, pere zo bepret tud a feis ag a galon, o deus c'hoas sonj eus ho roue cos hag eus e vignon, Sant Guenole. Mes ma c'hanafevent gwelloc'h histor ho bro gaer, pa zeont dazul an drindet da bardon bras Rumengol, ha pa velont mór Douarnenez, Menes-Hom, Landevennec a tour huel ilis miraculus ann *Itron-Varia-Remed-Oll*, a lavarent ann daelon eun ho daoulagat, eun eur yale gant respect var douar ar Zaent hag ar Rouaned.

*Bras ar bursudou a zo bet
Ebars ann amzer dremenet !...*

Bras ive ar bursudou a ro c'hoas crio, ann Itron-Varia Rumengol, enn andret ar Vretonnet, ha drest-oll, enn andret ar berlerinet a deu bemde de gwele, alies eus a bel evo, ha cals anes ho diarc'hen ag e corf ho rouchoudou.

Ar vinoret dileset, an intanveset paour, ar beorien noas, soudarded Breis-Izel, e creis tan ar brezel, ar vartolodet var ar mor bras e furoi ann oll dud affiget a gorf, a galon ag a speret, darn en ho foanion, darn eun dangerriou, dar all en disesper, ha darn ive, var gwele ar maro, o deus sonjet eus ho Mamin dous a mad, hag alies e leveron dez-hi gant garante ha gant fiance enn he gallond hag enn he madelez.

*O Gwerc'hes sakr Remengol, Patrones Breis-Izel
Pedit evidomp, lûrio ha pa rankimp mervel :
Pedit evit Breiz-Izel, evit ar Vretonnet
Ho deus ho kare, ho kar ho karo bepret.*

(1) Gwen-oll-e, Oll-e-Gwen, il est tout blanc hanvel evel-ze gant he vamm ar santez Ven, abalamour ma oa eur buguel koant a fur, Sant-Gwenole, dre he vertuziou, en denz meritet an hano kear Ael Breiz-Izel, l'ange de Bretagne.

G W E R Z

Ar Roue Gralon ha kear Is

War don : *Judik hag Holofernes* ; pe war don : *Bosen Elliant*

I

Petra 'zo e kear Is,
Maze ken foll ar yaouankis ?
M'ar clevan-me ar biniou,
Arvombard ag an delennou ?

Neus e-kear Is netra neve,
Ann ebatou ma 've bemde,
Neus e kear Is nemet tra ou cos
Ann ebatou ma 've bemnos.

Bojennou dres so diouannet
A dor an ilisou prenet
Ha wa ar beorien o vela
Ec'h hisser ar chas d'ho drailla.

D'ha c'hoesec vla an oll verc'het
N'ho deus Doue, met ar pec'het
Ha da ober e gurunen,
E roont o c'haera rosen.

hès, merc'h ar Roue Gralon,
An an ifern en e c'halon,
Er pen kenta deus an dirol,
A gas d'he c'heul ar gear da goll.

Sant Guenole, gant calonad,
Zo bet m'eur vec'h e caout e zad,
Ha gant daelou an den Doue,
En deus lavaret d'ar Roue :

— « Gralon, Gralon, lake eves
« D'an disursou a ren Ahès,
« Rag tremenet vo an amser
« He scuillo Doue he goler.

« El lec'h ma voa c'hoarsadec ken
« E vo neuse scrignadec dent,
« El lec'h ma voa canaouennou,
« E vo neuse scrijadennou !... »

Ag ar Roue cos spourounet,
He verc'h en eves kelennet ;
Mes discaret dre ar gosni,
N'eus mui an ners da stourm outi.

Ha, scuis gant rebechou e zad,
Evit mont deus e zaoulagad,
Hi deus gret gant droug-sperejou,
Eur pales caer tost d'ar seljou.

Eno, gant e amourouchen,
E ma fennos an obaden,
Eno, en aour ag er perles,
Evel an heol e par Ahès...

II

— « Plijadur dec'h er pales-man,
« Merc'hed gentil a potred scan,
« Plijadur dec'h a nosves gren.
Eme eur prins en eur antreen.

Ar prins a sougue dillad ru,
He varo e voa hir a du,
Ag e izili a verve,
Ag e zaoulagad a zeve.

— « Ra viot deut mad, estranjour,
« Eme Ahès gant eur beg flour ;
« Ia, ra viot deut da gwela,
« Mac'h n'hanveit an traou falla.

— Neuse m'en bot digemer mad,
« A respontas an divroad ;
« Rag me er fall so ken disket
« Ag an hini neus em crouet !

A kerken Ahès d'er pedi,
Da ober enn dro zans gant'hi,
Ag an oll a eneb Doue,
Gwassa ma c'hallent a droe.

Pa voa d'an obadesen-se fin,
Danser Ahès, en eur c'hoarsin,
Ag en eur sevel he zioa scoa,
A lavaras : — « Nouzoc'h netra !...

« Kerc'hit din'me deus ar gear Is,
« Verseillou santel an ilis
« Kerc'hit erbas ar c'hruessufiet
« Eun hosti sacr, ag e velfet !

Ahès a respontas timad :
— « Cavet vint en llis va zad,
« Rag va zad diot-me a gred
« En trompler-ze a Nazareth !...

Tri a redas e ber amser,
Ag a ziscaras an Aoter,
Ag an traou sacr e vè douguet
Etre e daouarn milliguet,

Ar prins ru, ractal m'ho guelas,
A greis e galon a c'hoarsas,
Ag a lavaras c'hoa enn-han :
— « Plijadur dec'h er palès-man !

Da guenta a doliou boutou,
E vrujunas ar veisseillou,
Goude flastras ar grussifi,
Ag e crenchas var an hosti !...

A war-n'he, gant oll e noas,
En eur gana. — « Mallos d'ar groas !
E ras es eis stum dishenvel,
Dansou ar seis pec'het marvel !

Kerkent ar pales a grenas,
Ag ar c'burunou a stracas,
Ag a dreus o zellou nec'het,
E scoas tan glas al luc'hed,

— « Na c'houi'vel, eme ar Prins ru
« Me laca Doue var e du... »
Ma lavarent oll gant glac'har,
— « Ahès e deus cavet e far !...

III

Pa voa fin d'ar sacrilejou,
Messenger an droug-sperejou
Chomet e c'halon er pales,
A doulz da gounn abes.

— « Va dousie coant merc'h da Gralon
« Ha n'ha garet va c'halon,
« Ha n'ellent me ket eneb gis
« Guelet alc'houe seljou ker Is.

— « Va zad a zoug enn he guerc'hen
« An alc'houe aour deus eur chaden
« Ha va zad breman zo cousket,
« Ha caout an alc'houe n'allan ket

Mes hen d'he zraid enn eun strincas
Ha d'he dornic flour a bocas,
Ag e dallas dre e zellou,
Karget a dan ag a zaëlou.

IV

Heb goud ar pes a dremene,
Neuse eur pennad ac'hane,
En e bales ar Roue cos,
E voa cousket e creis an nos.

Cambr paour Gralon ne voa enn-hi
Netra nemet eur grussifi
Deuet a zorn eur mignon ker,
Sant Caourintin, Escop Quemper.

Netranemet eun Aviel,
Roët gant eun den zantel,
Roët des-han gant Guenole,
Evel eur merk a garante.

Kaër en e gosni vel eun Ael,
E cousket Roue Breis-Izel,
Ag enn dro de dall, e vleow gwen,
A re, dispac, eur gurunen.

Neuse, Ahès, ar brinces fall,
Evel pa vije scoet dall,
En e gambr, heb aon rag Doue,
A deu da laeras an alc'houe.

En eur vale war beg e zroad,
Ar verc'h a dosta scan de zad,
A goustadic deus e guerc'hen,
A den neur c'hoarsin, ar chaden.

V

Piou a deu du-hont gant ar ru,
Pignet var eun hincane du,
Ag hen dan daoulam var er gein
Ken a strink an tan deus ar vein ?

Hennes eo messenger Doue,
Digasset en ls d'ar Roue
Ennes eo Abostol ar feiz,
Sant Guenole caret e Breiz.

Tostat'ra en eur c'haloupad
En he zorn den e vas abad,
Ag eur stol aour var e zaë ven.
Ag eur c'helc'h tan en dro d'heben.

Setu hen e dor ar pales
E p'hini e cousk tad Ahès
Diwar e varc'h an den zantel
A c'halv, en nos Roue Breis-Izel

— « Gralon, Gralon, sao heb dale,
Sao evit leuilla Guenole,
Sao evit he heul deus ar mör,
Seljou kear ls a zo digor ! »

Ag ar Roue cos trubillet,
E mes vele zo zaillet.
— « Din-me, din-me, va mac'h prima
« Sionas peurgollet ar guer-ma !... »

Ha var e varc'h e ber amser
E kers da heul e vignon ker,
Ha var o lec'h, en eur hiudal,
E elevont ar mör o ruial.

Neuse ar brinces dirollet,
He amoureux gant-hi collet,
Dre gear ls, ha glei ag a zeo,
A rede, dispaket e bleo.

Pa glevas daou lamp ar c'hesec
Araog ar mör e tiredec
Dre al luc'het gant nec'hamant,
Hanveas e zad ag ar zant.

— « Va zad ! va zad ! mar em c'harit,
« War o marc'h scan va c'homerit »
Ag e respont, an tad tener
A zao e verc'h var an tailler.

Kerken ar mör a vuanna,
A Guenole en eur grena,
A gri : « Gralon, töl an diaoul-se
« Divar dailler da hincane !... »

Couscoude c'has leun a aneres,
An tad a zalc'h ar bec'heres
Ees ar zant a zin ar groas
Ag a stoc outi pen e vas.

Kerkent, mestres an droug speret
A ruil er mör bras fuloret,
Ag e cleo tost ar Roue cos
Eur c'hoarsin skilte e creis an nos.

Mes, rented scanvoc'h eb dale
E sail prim da c'heul Guenole,
Ag e varc'h, gleb e beder c'har,
A lamp deus ar mör en douar.

Breman, ed e Mari-Morgan,
Ahès deus sceud al loar a gän,
A gän ag en eur vonsc'hoarsin,
A grih er mör he bleo besin.

VI

Da zao heol ar zant a Gralon,
A bigne var lein Mene Ulin,
P'hini, e dreit ebars en tres,
Zao e heb var Douarnenez.

Ac'hane Roue Breis-Izel,
War e lec'h a dolas eur zel :
Mes, el lec'h ls, gant e deg dor,
Ne velas mui nemet ar mör.

— « Eur gear em bon deus ar gaëra,
— « Ha setu hi et da tatra !... »
Ag e galon oll a fraññes,
Ag e zaoulagad a welas.

— Gralon, Gralon, 'me Guenole,
— Gralon, d'an daoulam ganen-me
A Gralon dindan e c'hlaç'har,
A goë d'an daoulam d'an douar.

Ag eno, dispac e vleio gwen,
Ag e dal pleget er boultren
E lavare c'hoas ar Roue :
— Ra vo gret bolonte Doue !...

Pa zavas diwar e zaoulam,
Dindan tan flamm heol ar mintin.
A velas a dreus e zaëlou
E luguerni Ru-Men-Goulou.

War ar men-ze, hon tadou cos,
A scuill goad d'eun Doue fos,
Ag ar Roue, e ber amser,
A lavaras d'he vignon ker :

— « Du-hont, e memor ar gear ls,
« Me zavo d'ar feis eun ilis,
Rag evit testeni d'an oll
M'he galvo ilis Remengol. (1)

« Rag var dolen ru Deutales
« Me lakaï da ren ar Verch'es,
« Ha heb bloas, en enor d'ar groas
« E rin ober eur pardon bras.

« Eno, an oll dud affliget,
« A gava d'ho foanniou remed,
« A silvidigues d'ho ene
« Doue'heñ Mari aour vamun Doue.

« Pa vo an Doueou mario,
« Ha coet meur a goat dero,
« Eun de deus ar pevar avel,
« E teuo d'hi bobl Breis-Izel.

Neuse ma ve sonj a Gralon,
E vo lavaret a galon :
— « Brassa bursudou a so bed
« Ebars en amser dremenet.

(1) Remengol, hanvet gwéchal Ru-Men-Goulou, da lavaret e Men-Ru-ar Goulou, abalamour ma voa eno eur men ru, enn templi consacret da c'houlou de, enoret evel eun Doue. Dindan an hano a Deutales, Doue-Tad, ar Roue Gralon goude besa disaret an templi-se, he savet en e blas eun ilis, caer da Vam ar gwir Doue, echenchas hano paven Ru-Men-Goulou, en hano christen a Remengol, da lavaret e Remengol-Oll deus a beidni ar batrones a zo hanveet an Itron-Varia-Remengol-Oll. (Notre-Dame de tout remède), abalamour d'ar bursudou bras a ra bembes eno ar Verch'es, abaoie amzer ar Roue Gralon belec irio.

En zo c'houis induljansou a re vrassa roet gant an Tad santel ar Pab d'an oll gredenien a den da Remengol de bedi a galon. Patrones-Breis-Izel. Dre eur skrit Apostolik roet e Rom, en ilis Sant-Per, keaset beleg a lavar an ofern var an ebor-vras an Itron-Varia-Remengol, a den a boanniou ar purgator en ene p'hini a ia rael d'ar barados.

An dregont a vis mae 1838, an Itron-Varia-Remengol a zo bed eunnet gant eur armenen aour a perles, roet des-hi gant hon Tad Santel ar Pab Pii nao.

Remengol a zo bet, a viscoas ar gaëra ag ar santela ilis a Vreïs-Izel, enoro a ve eun-hi darn eus ar groas ag ar gurunen spenn J.-Ch. darn eus a relegou ar Verch'es, Santes Anna, Sant Joseph, an Ebestel an doctoret eus an ilis. Sant Brei. I. El a relegou euc'h pen daou vil sant all : herves an dud cos peb gwir Vreïon a gle, eur vec'h da vianna, heo pe varo ober pelerinac'h Remengol.

PEDEN AR ROUE GRALON

D'an Itron Varia Remengol

Itron-Varia-Remengol,
Mirit ouzimp na zaimp da goll ;
Pedit ive ho mab Jesus,
Ma vezimp gant-han evurus.

Itron-Varia-Remengol,
C'hui eo rouanes ar bed oll,
Bezit hor mamm, hor Batrones,
Ha ni ho meulo da james.